

Nye opgaver for driftsøkonomien

Af P. P. SVEISTRUP¹⁾

Indledning.

Den, der har beskæftiget sig mere end en menneskealder med driftsøkonomiske problemer, vil naturligt føle trang til at standse vel i mindre grad for at se, hvad der er nået, men meget mere for at klarlægge nogle af de nye problemer, som det naturligt tilkommer den yngre generation at bidrage til løsningen af.

Dermed være ikke sagt, at der ikke er sket meget også i min generation, men det er vel inden for driftsøkonomien som inden for andre videnskaber, at der for hvert problem, der bliver løst, rejser sig flere nye. Dette er vel på den ene side en naturlig følge af en forholdsvis moderne måde at tænke på, men ved siden heraf skyldes det inden for vort fag, at erhvervslivet er inde i en så hurtig udvikling, at der udefra stadig stilles driftsøkonomien mange nye problemer.

Enhver, der har fulgt vort fags udvikling i de allersidste år, har med stor glæde fulgt en udvikling mod en skarpere udformning af problemerne og en klarere løsning ved at betragte matematiken som en værdifuld hjælpevidenskab for driftsøkonomien. I direkte forbindelse hermed kan man nævne statistiken, og disse to fag har allerede ydet værdifulde bidrag til løsning af driftsøkonomiske problemer, og disse bidrag vil sandsynligvis fortsættes i fremtiden. Der er ingen tvivl om, at matematik og statistik er meget betydningsfulde hjælpemidler i den kyndige driftsøkonoms hånd; men i samme forbindelse må man også nævne, at matematik og statistik kan være farlige at anvende af den driftsøkonom, der kun har et begrænset kendskab til disse hjælpefag. Dette hænger sammen med, at den mindre kyndige ikke altid har øje for, at man ikke kan slutte mere, end hvad der allerede findes i forudsætningerne, og det

¹⁾ Cand. polit., kontorchef, lektor ved Københavns Universitet.

er en stor fristelse for den mindre kyndige ikke at se tilstrækkelig kritisk på sine forudsætninger. Men med dette forbehold tror jeg, at anvendelsen af disse hjælpefag særlig når der fremkommer lærebøger, der indeholder, hvad økonomen faktisk har brug for og ser bort fra de store områder, der ikke er relevante for driftsøkonomer.

En særlig frugtbar nydannelse på dette område er vel nok køteorien, der er udviklet inden for ganske bestemte områder af telefontrafikken, men som vil kunne udvides til flere områder af driftsøkonomien, idet de relativt let anvendelige forudsætninger fra telefonvæsenet må omdannes efter de forudsætninger, der gælder for andre områder, og både præmisser og konklusioner kan være meget komplicerede inden for store grene af erhvervslivet. Der foreligger inden for den matematisk prægede driftsøkonomi således en lang række problemer, hvoraf en del dog endnu er så uafklarede, at man skal være forsigtig med i den nærmeste fremtid at betragte dem som værende så langt fremme, at de egner sig til direkte anvendelse i det daglige erhvervsliv.

Politiske præmisser.

Men selv om jeg vil være lidt betænkelig ved straks at anvende den matematiske driftsøkonomi i praksis, er der en lang række andre opgaver, som også er meget betydningsfulde, og som vil blive meget påkrævede at arbejde med i den kommende tid, ikke mindst i en vekselvirkning mellem teori og praksis.

Det er naturligt at nævne, at det moderne samfund er inde i en meget betydningsfuld omdannelse, idet befolkningens beskæftigelse er ved at skifte karakter. Man plejer ofte i denne forbindelse at nævne erhvervsforskydningen mellem industri og landbrug, men det er måske lige så betydningsfuldt at understrege funktionærgruppens stærke vækst, og dette gælder både i den egentlige produktion og på kontorerne. De nye befolkningsgrupper vil i den kommende tid få en voksende politisk indflydelse, og dette vil igen fremkalde nye problemstillinger.

Man kan vel nok være enige om, at mange problemer, der ikke mindst i mellemkrigstiden og årene efter krigen har optaget sindene, har været af fordelingspolitisk karakter, og dette har også haft sin store betydning, men følgen af ændringen i befolkningsstrukturen vil antagelig blive, at de produktionsøkonomiske problemstillinger vil komme til at rykke mere frem i første linie. Dette gælder forøvrigt ikke alene funktionærgrupperne, men også store dele af arbejderklassen. Vi kan vel vente, at mange arbejdere i 1960'erne vil være interesseret i at anskaffe biler, egne huse, fjernsyn o. s. v., og disse mange nye behov vil for manges

vedkommende føre til en stigende interesse for den produktivitet, der dog må være en nødvendig forudsætning for, at disse behov vil kunne dækkes i løbet af få år.

Man må derfor forvente, at der i den kommende tid vil blive en stærkt stigende interesse for de produktionsøkonomiske sammenhænge ikke alene hos ejere og funktionærer, men også hos mange arbejdere. Denne ændrede indstilling vil antagelig give sig udtryk i, at der i den politiske debat vil blive lagt mere vægt på produktionens problemer, medens fordelingen vel ikke vil glide i baggrunden, men antagelig ikke få samme dominerende plads, som den har haft i den tid, der er gået.

Videnskabelige præmisser.

Inden for de forskellige videnskaber har der i nogle år været ført diskussioner om videnskabens grundlag, og der er her til en vis grad ved at ske en omvurdering. De fleste læsere vil antagelig kende dette bedst fra fysikken. Inden for den ældre fysik stod man – som man ofte siger – i et elfenbenstårn, hvorfra man ganske „uinteressert“ betragtede livet og byggede sine teorier. En sådan betragtningsmåde gælder ikke mere. Den moderne fysik har forstået, at man gennem iagttagelsen umiddelbart forandrer det iagttagne. Iagttageren som videnskabsmand står derigennem ikke udenfor det øvrige liv, men er en del af dette. Tilsvarende betragtninger har været fremme inden for andre videnskaber.

Medens det måske er ret vanskeligt at forstå denne ændrede indstilling inden for mange videnskaber, er det mere umiddelbart forståeligt inden for økonomien. Kommer der en ny værdifuld videnskabelig afhandling frem om erhvervsspørgsmål, er det i en direkte vekselvirkning med, hvad der også på anden måde rører sig i tiden. Et sådant arbejde kan ikke alene ses ud fra elfenbenstårnets synspunkt, men må betragtes som et led i, hvad der kommer frem på anden måde; man kan ikke undgå vurderingen i sammenhæng med så meget andet af, hvad der sker, og det påvirker igen den teoretiske problemstilling. Der er vel i vor tid heller ikke mange, der er helt fremmede for en sådan tankegang.

Men bliver driftsøkonomien et led i erhvervslivet, kommer man ud for en stor vanskelighed, der ligger i selve sprogets udvikling. Man har ofte været tilbøjelig til at tro, at ordene og begreberne var noget fast, men det er det ikke. Ordene skifter ganske umærkeligt indhold, og videnskaben må enten have denne ændring i ordenes indhold med i sine overvejelser eller må danne videnskabelige begreber helt uafhængigt af, hvad ordene ellers betyder. Det sidste har vist sig at have en mindre

betydning, end man tidligere troede, selv om man ikke kan se bort fra, at ord kan have sin særlige betydning i det videnskabelige laboratorium, men ikke uden for dette.

Som eksempel på hvad jeg her mener, kan jeg nævne udtrykket aktieselskab. Dettets betydning var meget snævert for en menneskealder siden, men er nu i omdannelse i retning af, at det udover ejerens indtægt har en betydning i samfundslivet både som skabende beskæftigelse og som udtryk for et bidrag til nationalproduktet. Når virksomhederne på den ene eller den anden måde får direkte eller indirekte støtte fra det offentlige, modsvares dette af, at de også yder en indsats af almindelig samfundsmæssig værdi.

Når man bruger udtrykket arbejdskraften, var dette tidligere i driftsøkonomien udtryk for en omkostning, men det er nu i højere grad også et mål i sig selv, idet gode levevilkår i større eller mindre udstrækning også er virksomhedens mål ved siden af ejerens udbytte.

Disse ændringer i ordenes biklange kan gøre det videnskabelige arbejde vanskeligere, det må man ikke overse, men forståelsen heraf er af stor betydning for videnskabens vekselvirkning med erhvervene.

Forholdet til nationaløkonomien.

I ældre tid opfattede mange driftsøkonomien som en særlig videnskab, der ofte stod i modsætning til nationaløkonomien. Dette er efter min mening ikke rigtigt. Man burde snarere tale om een økonomisk videnskab med to specielle arbejdsområder og synspunkter overfor disse. Men det vil være af betydning, at de betragtes som en enhed, og ved en nærmere undersøgelse viser det sig også, at der er et voksende slægtskab mellem og behov for en videre vekselvirkning.

Inden for driftsøkonomien har det igennem længere tid været noget centralt, at man skulle udbygge sit kendskab til livet i virksomheden både på produktions- og salgssiden gennem et effektivt regnskabssystem, der byggedes nøje sammen med et budget, der viser sammenhængen mellem de forskellige planer. Dette er almindeligt anerkendt.

Inden for nationaløkonomien har man i de senere år været optaget af at arbejde med nationalregnskab og nationalbudget, der oprindeligt var koncentreret om et samlet resultat. Udviklingen er her gået i retning af, at de samlede tal fordeltes på de enkelte erhverv som sektorer, og man havde så en mulighed for nærmere at studere vekselvirkningen mellem sektorerne. Det er en vanskeligere opgave end delingen af en virksomheds regnskab og budget i undergrupper, og det vil rimeligvis være en

opgave, hvor der bliver basis for en værdifuld vekselvirkning mellem nationaløkonomi og driftsøkonomi, idet problemerne er om ikke ens så dog beslægtede.

En kommende opgave inden for nationalregnskab og nationalbudget vil sandsynligvis være en deling i geografiske områder, således at man får et specielt områderegnskab for f. eks. Ålborg eller Ringsted; d. v. s. man betragter den pågældende by som en økonomikreds. Dette vil være en meget vanskelig opgave, fordi afgrænsningen er usikker (den økonomiske enhed falder ikke altid sammen med den kommunale), og fordi de tal, der i så henseende skal bruges, ikke er umiddelbart tilgængelige, men kræver et samarbejde med driftsøkonomer inden for virksomhederne.

Betydningen af et sådant områderegnskab vil være stor på mange områder. Man kan nævne byplanlægningen, der må udarbejdes på basis af forventninger om fremtiden, og som vil have fordele af, at disse forventninger i økonomisk henseende var samlede i et budget for det pågældende område. Derved kunne man f. eks. lettere afstemme planerne for industribyggeri med planer om gadeudvidelser, boligbyggeri, skolebyggeri etc. Det er altid vanskeligt at skabe en harmonisk plan for fremtiden, men det er lettere, når man har et samlet overblik i et områderegnskab og et områdebudget. Det vil ikke alene være af betydning for området selv, men også for at nå frem til en hensigtsmæssig lokalisering af offentlige dispositioner.

Mennesket i økonomien.

Som et andet interessant område for fremtidig driftsøkonomisk forskning er grænseområdet i forhold til sociologien. Når man venter, at hver familie gennemsnitlig har en bil i løbet af en forholdsvis kort årrække, vil det som tidligere nævnt fremkalde en række nye vurderinger ikke mindst af produktiviteten.

Rent konkret vil der for mange virksomheder fremkomme problemer i forbindelse med, at mange arbejdere vil benytte deres bil mellem bolig og arbejdsplads, idet der bliver spørgsmål om, hvor de mange nye biler hensigtsmæssigst placeres. Byens gader vil i fremtiden næppe have plads til dem, og for virksomhederne er der et nyt problem, der lige har vist sig i horisonten, men som antagelig er aktuelt i det kommende årti.

Men den ændrede opfattelse af værdierne, som bilen er et af mange udtryk for, vil føre til en sociologisk ret ny indstilling i retning af, at

virksomheden mere end tidligere må opfattes som en levende enhed, hvor modsætningerne vel stadig vil eksistere, men hvor alle i virksomheden beskæftigede i stigende grad vil opfatte hinanden som medarbejdere, og mindre og mindre som henholdsvis kapitalister og lønslaver. Dette vil give sig udtryk på en lang række områder, som det vil være af betydning at få nærmere undersøgt. Her kan kun nævnes nogle få eksempler.

Den beskæftigelsespolitik, der vil føres i fremtiden, vil i stigende grad gå ud på at fremkalde en stabil beskæftigelse. Virksomheden vil blive stedse mere interesseret i at bevare dygtige medarbejdere, selv om de bliver overflødige en kortere periode, og de ansatte vil blive mere og mere interesseret i at have sikkerhed for deres hjem og at kunne bevare den nåede levestandard.

Noget senere vil man antagelig også komme ud for, at alle, der arbejder inden for en virksomhed, i højere grad vil lægge vægt på dens fælles interesser overfor omverdenen. Arbejdere og arbejdsgivere har ofte fælles interesser overfor staten med hensyn til toldpolitik, og der vil ligeledes være fælles interesse i, at en del af udbyttet investeres i virksomheden i stedet for at trækkes ud som udbytte til aktionærerne.

Produktionsfaktoren arbejde.

Et af de hovedproblemer, de fleste virksomheder i den kommende tid vil komme til at stå overfor, er at skabe kvalitetsprodukter. Dansk industri vil antagelig sjældent kunne hævde sig ved masseproduktion og må antagelig i fremtiden i højere grad lægge vægt på kvaliteten. Det skulle helst i fremtiden være således, at et dansk industriprodukt også på verdensmarkedet blev anerkendt som værende af højeste kvalitet. Den gode kvalitet for den enkelte vare er med til at opbygge en good will for andre, og et samarbejde mellem virksomhederne vil her være på sin plads. Det er derfor af betydning for alle at arbejde for dygtiggørelse og specialuddannelse.

Det er tidligere nævnt, at arbejdslønnen på samme tid er en omkostning og et mål, og disse to synspunkter har man i fortiden betragtet som ubetingede modsætninger. Det behøver de imidlertid ikke at være, og midlet til at forlige dem er sammenfattet i ordet produktivitet.

En stigning i produktiviteten nås på forskellige måder. Man har ofte brugt ordet i forbindelse med tidsstudiet som et middel til at forøge udbyttet af produktionsfaktoren arbejde. Dette er selvfølgelig ikke altid blevet modtaget med begejstring, særlig ikke hvor det i sindene er for-

bundet med udtrykket arbejdsløshed. Man må her gøre opmærksom på, at det almindelige resultat af produktivitetstigningen ikke er mindre-beskæftigelse, men som regel merbeskæftigelse.

En anden væsentlig faktor i produktivitetstigningen er imidlertid, at virksomhedens produktion er rationelt og harmonisk tilrettelagt. Det er mindst lige så vigtigt at få maskinerne til at yde det maksimale som at få arbejderen til at yde mest muligt, men det kan måske i mange tilfælde være vanskeligere. Det er derfor af betydning, at virksomheden har medarbejdere, der forstår organisationens kunst. Her er der vel nok behov for en yderligere uddannelse af specialister, det være enten teknikere eller økonomer. I begge tilfælde er det af betydning, at tomgangen for den enkelte maskine formindskes, og at harmoniseringen forøges.

Produktionsfaktoren kapital.

Vi lever i en tid med en rivende teknisk udvikling, og dette betyder, at anlæg, der er effektive nu, måske ikke mere er effektive om få år. Dette medfører et meget stort behov for nye investeringer, og da kapitaldannelsen er begrænset, kan kapitalmangel føre til, at mange gode nye planer ikke kan realiseres.

Dette gælder vel kun i mindre grad de store virksomheder, der i en række gode år har opsamlet betydelige reserver, idet virksomhederne i stor udstrækning har været ret tilbageholdende med dividendeudbetaling. For sådanne virksomheder opstår der ikke særlig betydningsfulde finansieringsproblemer, når en rentabilitetskalkule har vist, at der vil fremkomme en god rentabilitet ved en ny investering.

Men der er mange virksomheder, for hvilke dette ikke gælder. Vi har her i landet en betydelig mængde dygtige unge erhvervsfolk, der er i stand til at yde en virkelig betydningsfuld indsats, hvis de havde den fornødne kapital. Adskillige af de produktioner, der her kunne blive tale om, er vel ikke særlig store, men de kan yde et specialprodukt af betydning, ikke alene for det hjemlige forbrug men også for eksporten.

Det er inden for dette område, at en af bankernes særlige funktioner ligger. Det er vel ikke vanskeligt at yde lån til finansiering af en ny virksomhed, hvor der kan ydes den fornødne sikkerhed, det er ulige vanskeligere for banken at tage stilling til planer, hvor det, der finansieres, er den dygtige tankegang, den fremragende tekniske indsats og de gode markedsmuligheder. Der kræves en evne til at vurdere mennesker, og det er vel noget af det aller vanskeligste.

Men det vil være af meget stor samfundsmæssig betydning, at der ydes en effektiv støtte til de virkelig dygtige unge, og det er en meget vanskelig, men også meget betydningsfuld opgave, at man søger at finde frem til metoder, hvorefter spildprocenten i menneskelig henseende bliver mindst mulig. Initiativet har til forskellige tider haft meget store vanskeligheder at kæmpe med, og det må stærkt understreges, at der her ligger meget betydningsfulde opgaver, hvis hele landets levestandard skal forbedres fra år til år.

Når det er nævnt, at kapitalen på grund af mange nye opgaver er knap, rejser der sig også et spørgsmål af betydning for erhvervslivet om fordelingen mellem den offentlige og den private sektor er den fra samfundets side mest ønskelige.

Her ligger der også meget betydningsfulde forskningsopgaver, og det må i denne forbindelse understreges, hvad man ikke altid husker, at den offentlige investering kan være af stor betydning for erhvervslivet. Ingen kan vel nægte, at bygning af elværker til fremstilling af billig elektricitet kan være af stor betydning for erhvervslivet og produktionen, og det samme gælder også i meget høj grad tilvejebringelse af et billigt og effektivt trafiksystem. Mere uklart er det måske, at investering i undervisning og sundhed vel nok kan være samfundsmæssigt lige så rentabel som mange andre investeringer. Det trænger blot til et nærmere studium.

Strukturrationalisering.

Dette udtryk er meget ofte brugt, men det er meget lidt undersøgt, hvad der kan opnås gennem et snævrere samarbejde mellem beslægtede virksomheder. Det har måske heller ikke været så nødvendigt i fortiden, fordi mange erhverv har været beskyttet gennem de hidtil gældende restriktioner. Men problemet vil blive aktuelt i det omfang, det danske erhverv bliver led i en meget større markedsenhed og i højere grad skal rationaliseres, for at der kan fremstilles kvalitetsvarer, der kan sælges med fordel på det store marked.

Det er et område, hvor mange danske virksomheder i øjeblikket står famlende, og det er ikke så underligt, fordi mange virksomheder ved en aftale om strukturrationalisering må begrænse deres handlefrihed. Når dette problem skal undersøges nærmere, og man skal nå frem til aftaler af væsentlig betydning, vil det måske være af interesse, om man inden for industrien undersøgte det omfattende samarbejde, der gennem menneskealdre har været inden for det danske landbrug. Det er givet, at landbrugets erfaringer ikke uden videre kan overføres til et

samarbejde inden for industrien, men man kan formentlig få noget ud af en nærmere undersøgelse af den principielle tankegang, der har været inden for landbruget og af en teoretisk overvejelse af, hvad sådanne tanker vil komme til at betyde for industrien.

Et af de områder, der falder først i øjnene, er laboratorierne. I ældre tid var der mange, der fandt, at en opfindelse var noget, der på en eller anden måde dumpede ned til den højt begavede industrileder. Det kan måske af og til være det, der sker, men reglen er nu, at det tekniske fremskridt er resultatet af et meget omfattende, systematisk studiearbejde i laboratorier. Et sådant kan vel tilrettelægges i meget store virksomheder, og disse har derfor haft en mulighed for at være foran med hensyn til det nye. Det er ikke længere i samme grad tilfældet, fordi man kan etablere et samarbejde ofte inden for en branche om at foretage systematiske sammenhængende forsøg. En udvikling i denne retning vil blive særlig påkrævet, når danske industrivirksomheder skal konkurrere på lige fod med store industrier ude i verden.

Hvad der gælder produktionen, vil i fremtiden måske også komme til at gælde eksporten. Den unge danske virksomhed, der måske er fremragende teknisk, behøver i fremtiden langt mere end i fortiden kendskab til markedet over hele jorden med de mange muligheder, der faktisk findes, omend de værdifulde måske er dem, der er mindst kendt.

Eksporten.

Det afgørende for at kunne eksportere er ikke alene viden om, hvad der eksporteres i øjeblikket, men hvad der er behov for i den nærmeste fremtid. Det kan i mange tilfælde kræve en intim føling med markedet, og man vil næppe kunne undervurdere handelens betydning i retning af at finde de nye muligheder og de hidtil ikke opdyrkede markeder.

Men ved siden af denne rent personlige føling med markedet, må man i fremtiden også på dette område komme ind på et mere intimt samarbejde mellem teori og praksis. Vi lever jo midt i en stor samfundsmæssig omdannelsesproces, og vi kan heraf slutte, at visse goder i de kommende år vil blive mere efterspurgt, andre mindre.

Som eksempel herpå kan nævnes mange oversøiske lande, der har været betegnet som mindre udviklede, men som nu er inde i en betydelig udvikling, hvor mange varearter fra at være forbrug for en i tal beskeden overklasse er på vej til at blive brugsgenstande i vide kredse. Det er uhyre værdifuldt for danske producenter at have en blot beskeden føling med det nye, der er ved at komme frem, og hvor det kan

være af betydning at sætte ind med nye produkter, der egner sig for markedet, før konkurrenterne allerede har gjort deres indsats.

Det vil føre alt for langt at komme ret meget ind på de problemer, der i så henseende rejser sig. Jeg skal blot nævne et enkelt, der er fælles for en lang række markeder, og det er kvindens ændrede stilling som køber og forbruger. Det er ikke så forfærdelig længe siden, at der i mange mellemklassehjem foruden husmoderen også fandtes en husassistent. De tider er forbi i det allervæsentligste, og vi er snarere ved at være i en periode, hvor husmoderen må dele sin tid mellem udearbejde og pasning af hjemmet. Det er ganske klart, at denne udvikling nødvendigvis må føre til en meget omfattende ændring af efterspørgselsstrukturen. Det er rigtigt, at dette er erkendt i vide kredse, men man er ikke altid klar over, at det er en udvikling, der fortsættes fra år til år, og det må også understreges, at denne strukturændring ofte vil få en forskellig form i forskellige lande og inden for disse i de enkelte samfundsklasser.

Det er en udvikling, som de allerfleste industrivirksomheder må tage stilling til i deres daglige arbejde, og der er nogle, der gerne vil indrømme, at de mangler det fulde overblik over, hvad denne udvikling åbner dem for eksportmuligheder til fjerne lande. Der er her et område, hvor heller ikke teoretikerne kan gøre nogen særlig stor indsats alene, fordi de ikke kender de mange enkeltheder. Jeg tror, det er et område, hvor det er af betydning, at der dannes samarbejdsgrupper mellem specialister af forskellig uddannelse, og først og fremmest mellem teoretikere og praktikere.

Mon ikke sådanne problemer vil blive meget aktuelle inden for driftsøkonomiske interesserede kredse, når de store markedsproblemer og den ventede hårde konkurrence får øget betydning.

De nye markedsdannelser.

Vi har allesammen hørt og læst overordentlig meget om de nye markedsdannelser, og der er vel ikke så få, der er ved at blive trætte af det. Men tænker man sig nærmere om, vil adskillige erkende, at opmærksomheden har været mere henvendt på de erhvervspolitiske problemer end på de rent driftsøkonomiske. Det er der vel heller ikke noget at sige til, når man bare holder sig klart, at de driftsøkonomiske problemer vil få stigende betydning i de år, der kommer, og at det vil være af interesse, at mange driftsøkonomiske problemer egner sig til at blive undersøgt og drøftet, før de bliver helt aktuelle praktiske problemer.

Det vil være helt håbløst at søge at pege på ret mange problemer, der vil komme i søgelyset både hos teoretikere og praktikere i de år,

der kommer, og jeg skal derfor begrænse mig til at nævne et enkelt, nemlig lokaliseringen.

Så længe lande som Danmark har været en af politiske foranstaltninger stærkt afgrænset enhed, har lokaliseringsproblemerne ikke været særlig aktuelle. Der har nok været en række drøftelser om den hensigtsmæssigste beliggenhed, og forskellige kommuner har særlig under den store arbejdsløshed i mellemkrigsårene gjort deres interesser gældende. Men alligevel har det været af ret underordnet betydning, om en ny virksomhed blev anlagt f. eks. i Odense eller i Ålborg.

I fremtiden vil det blive anderledes. I et stort frit marked bliver lokaliseringsproblemet ikke, om en ny virksomhed skal lægges i Odense eller Ålborg, men om den skal lægges i Danmark, England eller andetsteds. Virkningerne af et lokaliseringsvalg på denne måde vil på den ene side kunne få vidtgående virkninger for den pågældende virksomhed selv, men også for de forskellige lande, der kan blive interesserede. Det er muligt, at virksomhedens rentabilitetsinteresse ikke uden videre falder sammen med de pågældende landes beskæftigelsespolitik eller valutapolitik. Det er muligt, at virkningerne ikke bliver ret store, og at der finder en udligning sted, men det er også muligt, at der fremkommer problemer, som til sin tid kan være meget vanskelige at løse. Man ved i virkeligheden ikke ret meget om det.

Der foreligger i virkeligheden også på dette område en række forskningsopgaver og problemer, som gerne skulle være afklarede, inden de bliver aktuelle. Det er mig ganske klart, at der her foreligger en mulighed for en betydelig indsats af matematisk skolede driftsøkonomer, men jeg er ikke sikker på, om det ikke ville være værdifuldere, om disse problemer søgtes belyst gennem samarbejdsgrupper bestående af både teoretiske og praktiske driftsøkonomer. De ville blive nødt til at søge at lære hinandens sprog, men jeg tror i virkeligheden, at det i det lange løb ville give gevinst for begge parter.

Jeg har her indskrænket mig til at omtale lokaliseringsproblemerne som en af den kommende tids mere betydningsfulde opgaver, men der er jo mange andre problemer, som trænger til at blive belyst, og hvor et samarbejde mellem teoretikere og praktikere vil være af betydning. Jeg skal uden at gøre det til genstand for særlig omtale nævne Hamborgs fremtidige forhold til det danske marked.

Den ældre og den yngre generation.

Selv om driftsøkonomien har gjort meget store fremskridt i mange lande i den sidste generation, forekommer det mig, at de problemer,

som de, der nu er unge står overfor og skal løse, vil blive endnu større.

Det er mig en glæde at have bemærket, hvilken fremragende indsats det unge slægtled her i landet allerede har ydet på de fleste områder af erhvervslivet. Det er vel overflødigt at nævne eksempler, tænk bare på den meget store stigning af industrieksporten vi har oplevet i de sidste år, og hvor ikke mindst unge teknikere i forskellige brancher har gjort en fremragende indsats. Med den tilvækst i de unge aldersklasser, vi ved skal komme, er det påkrævet, at denne udvikling fortsættes i de kommende år.

Det er min opfattelse, at også de unge driftsøkonomer, hvad enten de er uddannet ved handelshøjskolerne eller universiteterne, vil komme til at yde en meget betydningsfuld indsats. Den udvikling, vi har været inde i, har vist, at en voksende arbejdsdeling har været påkrævet. Men ligeså nødvendig, som en fortsat arbejdsdeling vil være, ligeså påkrævet er et voksende samarbejde. Dette gælder ikke alene mellem de enkelte driftsøkonomer indbyrdes, det gælder også et samarbejde mellem økonomer og teknikere og mellem teoretikere og praktikere. På det sidste område synes det, som om det kniber lidt med samarbejdet. Men er det alene teoretikernes skyld? Til et godt samarbejde i de kommende år er det nødvendigt, at der etableres en forstående vekselvirkning. Mit ønske er derfor for den kommende tid, at de forskellige grupper vil have endnu mere good will for hinanden i fremtiden, end de har haft i fortiden.